

Schaap zijn met het hart van een herder

Inleiding GROEI: 7 december 2005

Door: ouderling Jakob Schaap

Tekstgedeelte: Johannes 4: 5 - 26 NBV

Vanavond komt het onderwerp Pastoraat aan de orde, over pastoraat valt veel te zeggen. Het is niet mijn bedoeling om een opsomming en een uiteenzetting te geven van alle vormen van pastoraat, zoals deze in de kerk en in onze plaatselijk gemeente plaatsvindt. Er is veel over pastoraat te zeggen ook hoe dat in de praktijk functioneert of zou moeten functioneren.

Ik heb gekozen voor een inleiding waarin het pastoraat wordt belicht vanuit Bijbelse gegevens en voor de goede attitude ofwel de grondhouding van de man of vrouw die pastoraal werkzaam is.

Aan de hand van een zevental punten wil ik hier nader op in gaan.

1. Pastoraat in de Bijbel
2. Gemeente en ambt
3. Omzien naar elkaar
4. Pastorale gemeente
5. Pastoraal contact
6. Voorbeeld waarin pastoraat gewenst is
7. Wat is de goede attitude (grondhouding in het pastoraat)

De pastorale gemeente is het visitekaartje van het evangelie. De Bijbel spreekt van de liefde van God en van het heil in Christus. Als de kerk dat woord naspreekt, moet zij laten zien wat de liefde van onze Heer voorstelt in de praktijk. Zo ontstaat een kerkelijke gemeente waarin de onderlinge liefde wordt ervaren, waar warmte is. Deze liefde en warmte komt ondermeer tot uiting in het pastoraat. Goed pastoraat is daarom van wezenlijk belang voor de samenbinding van de gemeente. Wie bij een levende gemeente wil horen, kan niet een passieve, afwachende houding aannemen. Geloof gaat samen met de oproep om “ levende stenen “ te zijn.

Want als het goed is, is heel het kerkelijk actief bezig zijn, een pastoraal actief bezig zijn. Vanaf de verkondiging tot en met een vriendelijk woord of een gebaar naar onze medemens. Als het goed is zijn we allen schapen met het hart van een herder, zo zijn we beeldrager van de goede herder, Jezus Christus.

Jezus zegt: “ Ik ben de goede herder ”. Hij is de goede pastor. Alle vormen van pastoraat in de gemeente van de Heer vinden hier hun uitgangspunt. Het woord ‘ pastoraat ‘ is afgeleid van ‘ pastor ‘ dat ‘ herder ‘ betekent.

Het is de moeite waard om na te gaan hoe de Bijbel spreekt over het pastoraat. Dat voorkomt niet alleen misverstanden, maar geeft ook zicht op de rijke betekenis van het pastoraat.

1. Pastoraat in de Bijbel

In het Oude Testament wordt het volk Israël vergeleken met een kudde. God is de herder die zijn volk hoedt en weidt. Van deze herder wordt gezegd dat hij aan het hoofd van de kudde gaat en leiding geeft aan de schapen. Hij wijst en baant de weg. Hij brengt de schapen naar de weidegronden en naar rustplaatsen waar geen gebrek aan water is. Hij verzorgt de zieke, zwakke en kreupelen. Hij laat de achterblijvers niet in de steek, maar besteedt daar extra zorg aan. De herder zoekt de schapen op die weg gedwaald zijn en buiten de kudde de ondergang tegemoet zullen gaan. Ook geeft hij bescherming met zijn herdersstaf. Hij vecht met roofdieren die er op uit zijn de schapen te roven en te slachten.

Hij verzamelt de schapen uit de verstrooiing en maakt er een kudde van. Met deze beelden worden Gods trouw, zijn zorg, leiding en bescherming getekend.

In het Nieuwe Testament wordt Jezus getekend als de herder bij uitstek. Reeds bij zijn geboorte wordt van Jezus gezegd dat hij de leidman uit Betlehem is, die het volk Israël zal weiden. Deze herder handelt niet op eigen initiatief. Hij weet zich gezonden door de Vader. Hij zegt: Ik ben alleen gezonden naar de verloren schapen van het volk Israël. Het zoeken van wat verloren en verdwaald is geraakt, is voor Christus een goddelijke opdracht waarin hij de liefde van zijn Vader zichtbaar maakt.

Jezus scheidt de schapen van de bokken zodat het over is met onrecht en geweld. Jezus zoekt het verlorene om het te behouden.

De roeping en zending van Christus om het werk van een herder te doen, gaan samen met ontferming en bewogenheid. Jezus is bewogen met mensen die leven als schapen die geen herder hebben. Deze goede herder brengt de schapen bijeen. Dit verzamelen en bijeenbrengen is typisch het werk van de herder. Elk schaap telt mee ook het afgedwaalde schaap, want hij wil het terugbrengen. Het zal worden tot een grote kudde met een herder.

In opdracht van God geeft Christus de schapen wat ze nodig hebben: Liefde, zorg, leiding, voedsel, bescherming, een thuis, eenheid, leven en overvloed.

Het is opvallend hoeveel aandacht Jezus geeft aan het zwakke en onaanzienlijke. Hij gaat niet voorbij aan wie rijk is en succesvol, maar hij geeft bijzondere aandacht aan mensen die op de een of andere manier zijn mislukt of vastgelopen. Het kan zijn dat tegenslagen hun leven hebben geteisterd of dat ze zichzelf in een uitzichtloze positie hebben gemanoeuvreerd. Ze kunnen zich schuldig hebben gemaakt of ze staan machteloos tegenover het leed dat hun overkomt. Ze zijn kwetsbaar omdat niemand het voor hen opneemt. Voor deze zwakke schapen is Christus de goede herder. Hij behoedt en beschermt ze.

De persoonlijk benadering is kenmerkend voor de manier waarop Jezus omgaat met mensen. Hij roept op tot bekering en het volgen van hem. De inhoud van de roeping is voor iedereen in wezen gelijk. Toch zit er een heel persoonlijk aspect aan de manier waarop Jezus mensen roept

Enkele voorbeelden: Filippus heeft aan twee woorden genoeg: "Volg mij". Bij Natanael vindt er een gesprek plaats. Nikodemus wordt tijdens een nachtelijke ontmoeting dieper ingeleid in de verborgenheden van het koninkrijk van God, terwijl de

Samaritaanse vrouw overdag bij de bron van Jakob bij Sichar geconfronteerd wordt met de brokstukken van haar leven. Zacheus moet uit de boom klimmen en staat veel geld af als vergoeding voor het onrecht dat hij gedaan heeft. De rijke man wil Jezus wel volgen, maar heeft grote moeite om de beslissende stap te doen.

Toch neemt Jezus hem de beslissing niet uit handen. Op de persoonlijke roeping wordt een persoonlijk antwoord verwacht.

Niet alleen in woorden, maar ook door middel van oogcontact, aanraking en daden vindt de persoonlijke benadering plaats.

Denk aan het feit dat Jezus deel nam aan de maaltijden met tollenaars en zondaren.

Jezus reinigt de tempel. Hij geneest zieken en gehandicapten.

Met toorn heeft Jezus gekeken naar mensen met verharding die hem wilde aanklagen en daarbij een gehandicapte medemens voor hun karretje hadden gespannen.

Bijzonder sprekend is de blik in Jezus ogen als Petrus hem verloochend heeft.

Met zijn handen heeft Jezus, kinderen omarmt en hun de handen opgelegd.

Hij heeft ook melaatse mensen aangeraakt, zieken opgericht en streek hij speeksel op de ogen van een blindgeboren man.

De persoonlijke benadering van deze goede herder betekent niet dat daardoor het zicht op het geheel van de kudde wegvalt. Alle schapen krijgen afzonderlijk aandacht, maar ze horen bij de ene kudde.

2. Gemeente en ambt

Het Nieuwe Testament spreekt niet alleen over het herderschap van Christus. Ook mensen worden ingeschakeld om pastoraal werk te doen in zijn naam. Jezus stuurt zijn discipelen er op uit. Ze handelen niet op eigen gezag, maar in opdracht van Jezus : “ Wie jullie ontvangt, ontvangt mij, en wie mij ontvangt, ontvangt hem die mij gezonden heeft “. Het pastoraat van Christus volgelingen staat daarom in dienst van Jezus eigen pastoraat aan mensen.

De gemeente is en blijft het eigendom van Christus. Predikanten, ouderlingen en pastoraal medewerkers en anderen binnen de gemeente die daartoe worden geroepen dienen pastoraal leiding te geven, door op de kudde toe te zien, haar te weiden en te beschermen.

Wie in opdracht van Christus pastoraal bezig is moet evenals hij herder en hoeder zijn. Want pastoraat gebeurt van heel dichtbij. Pastoraat betekent : bezoeken, de ander opzoeken waar hij of zij is. Tijdens die bezoeken wordt de zorg uitgeoefend die op dat moment nodig is. Het hoort tot de pastorale taak om een persoonlijk gerichte vertroosting, aanmoediging, versterking, toerusting, terechtwijzing, correctie, weerlegging en dergelijke te geven. Pastoraat wil iets betekenen in de veelsoortige levenssituaties van mensen.

Het pastoraat van Christus volgelingen staat in dienst van Jezus eigen pastoraat aan mensen. Paulus schrijft aan de gemeente van Efeze : “ En Christus is het die apostelen heeft aangesteld, en profeten, evangelisten, evangeliëverkondigers, herders en leraren, om de heiligen toe te rusten voor het werk in zijn dienst. Zo wordt het lichaam van Christus opgebouwd ”.

Al deze bijbelheiligen zijn pastoraal bezig geweest in dienst van God. In het pastoraat staat niet de autoriteit voorop, maar de gezindheid de minste te willen zijn. Christus zelf is hierin ook weer een duidelijk voorbeeld. Want de Mensenzoon is niet gekomen om

gediend te worden, maar om te dienen. Dienst en autoriteit sluiten elkaar niet uit, noch bij Jezus zelf, noch in zijn gemeente.

Dit wat betreft de ambten en van allen die door de plaatselijke gemeenten zijn aangesteld in de Protestantse Kerk en in de reformatorische traditie

3. Omzien naar elkaar

Maar ook in de gemeente is het goed naar elkaar om te zien, om in positieve zin te waken over je broeder en zuster. Want de gemeente mag geen schuilkelder zijn, maar een sportschool. In een schuilkelder sluiten mensen zichzelf op in de hoop op bescherming tegen de gevaren van de grote boze wereld. In de sportschool wordt geoefend met elkaar. De beoefening van de gemeenschap met elkaar in de gemeente is niet bedoeld om het

“ kunstje “ onder de knie te krijgen. Het gaat om de oefening van de leden van het lichaam van Christus, zodat de lidmaten niet stram, hard en onbuigzaam worden, maar sterk, geoefend en ervaren in het dienen door de liefde. In dit kader is onderling pastoraat een uitstekende geestelijke oefening.

4. Pastorale gemeente

Een pastorale gemeente is het visitekaartje van het evangelie. In de gemeente ziet men de ander met ogen en een hart vol bewogenheid en liefde. Daarbij behoren de zwakke en kwetsbare schapen een extra warme plaats te ontvangen. Het gaat erom dat mensen die door deuken en scheuren in hun levensgeluk zijn getekend, opnieuw vertrouwen en geborgenheid ervaren. In de voluit pastorale gemeente krijgen ze daarvoor de ruimte en worden ze niet in een hoek gedrukt, geïsoleerd en gestigmatiseerd. De opdracht pastorale gemeente te zijn, is niet eenvoudig.

Het is gemakkelijker de kwetsbaren, gehavenden en misdeelden links te laten liggen. De gemeente zal moeten worstelen om steeds meer te worden wat ze om Christus wil is: een veilig huis waarin het licht van het evangelie altijd aan staat.

Alle gemeenteleden samen hebben de opdracht pastorale gemeente te zijn .

Pastoraat is geen “ hobby “ van een aantal “ specialisten “ die er beter in zijn dan anderen. In liefde omzien naar elkaar hoort bij de kern van het geloof en het gemeentezijn. Van alle gemeenteleden mag een pastorale houding worden verwacht.

Heel het gemeentelijk leven biedt de mogelijkheid om het pastorale aspect te laten uitkomen. Pastoraat hoeft niet beperkt te blijven tot het bezoekwerk van ambtsdragers.

De pastorale ingrediënt doortrekt het leven van heel de gemeente.

Het is goed alle activiteiten in de gemeente te bekijken vanuit de pastorale invalshoek.

5. Pastorale contact

De pastor en dat hoeft niet alleen de voorganger te zijn, heeft tot taak om bij te staan en troost en bemoediging te geven aan mensen in moeilijke omstandigheden. En bijstaan is voornamelijk gericht op situaties waarin geen verandering te verwachten is. En dan wordt de nabijheid heel belangrijk en hoe ben je dan nabij. De woorden van troost kunnen leeg en goedkoop klinken.

Neem bijvoorbeeld het pastorale optreden van de vrienden van Job. Hij werd met op zichzelf staande waarheden overspoeld. Daarom klaagt hij : “ Dit soort dingen heb ik al zo vaak gehoord, niets dan ellende brengt mij jullie troost “. Ze dringen Job in de verdediging en geven hem niet de ruimte om op adem te komen. Daartegenover staat de troost die God geeft, zoals in Jesaja staat : “ Zoals een moeder haar kind troost, zo zal ik jullie troosten ”.

Zo schrijft Paulus aan de gemeente te Korinte : “ Geprezen zij de God en Vader van onze Heer Jezus Christus, de Vader die zich over ons ontfermt, de God die ons altijd troost en ons in al onze ellende moed geeft, zodat wij de troost die wijzelf van God ontvangen, anderen in al hun ellende moed kunnen geven “.

In de lijn van dit bijbelse moed en troost geven mag de gemeente mensen in allerlei moeiten bijstaan. Het betekent dat de gemeente een plaats is waar mensen in rouw, met hun verdriet, lijden en pijn op verhaal kunnen komen. Troost wil zeggen : je staat er niet alleen voor. Je kunt je verhaal kwijt. Er wordt ruimte geboden om te spreken, of, als je dat liever wilt, om te zwijgen. Er zijn mensen om je heen die je geborgenheid bieden waarin je op adem kunt komen. Elkaar die geborgenheid bieden heeft te maken met het erkennen van de ander als schepsel van God. God heeft het leven gegeven. Van hem mag je er zijn.

Lijden kan zwaar wegen. Daarom is troosten niet gemakkelijk. Moeilijke vragen kunnen naar voren komen. Hoe kunnen de almacht van God en het lijden van zijn kinderen samengaan? Wat te zeggen over lijden dat volstrekt zinloos lijkt? Er bestaan geen gemakkelijke antwoorden op de waaromvraag. Het is goed om daarop bedacht te zijn.

In het pastoraat komt ook het begeleiden voor, het geven van raad in allerlei godsdienstige en ethische aspecten. Elkaar raad geven wil niet zeggen dat iemands eigen verantwoordelijkheid wordt weggenomen. De verantwoordelijkheid van de ander dient ten volle gerespecteerd te worden. Raad geven is een vorm van meeleven en meedenken, maar niet van voorschrijven. Na het afwegen van advies bepaalt de betrokkene zelf welke weg hij of zij wil gaan.

Het pastoraal begeleiden in de gemeente staat dichtbij de gemeente als leergemeenschap. Met elkaar zijn de gelovigen in de kerk voortdurend onderweg om gestalte te geven aan het leven uit en door genade. Daarbij past niet een betuttelend opleggen van overgeleverde levenspatronen. Het gaat om als schaap volgen van de goede herder. Zijn roepstem wil in elke tijd opnieuw verstaan worden. Dat vraagt steeds weer om te breken met wat niet is naar zijn wil en om in wijsheid te wandelen in zijn wegen.

De verzoening is een heel belangrijk gegeven in het pastoraat.

Het is nodig te weten dat we allemaal zondaren zijn voor God en alleen door wedergeboorte en bekering en de genadige vergeving van onze zonden en schuld een bevrijd leven kunnen leiden. Dit weten dient ons leven met de ander te stempelen door aanvaarding en vergevingsgezindheid.

Het is een opdracht aan ambtsdragers en gemeenteleden, de voorganger leidt in de samenkomst de dienst der verzoening. Paulus schrijft aan de gemeente te Korinte : “ God heeft ons door Christus met zich verzoend en ons de verkondiging daarover toevertrouwd “.

Alle gelovigen hebben een taak in de verzoening, Jezus zegt in de bergrede : “Wanneer je je offergave naar het altaar brengt en je je daar herinnert dat je broeder of zuster je iets verwijt, laat je gave dan bij het altaar achter ; ga je eerst met de ander verzoenen en kom daarna je offer brengen ”. Verzoening zet de relatie met God en de naaste in een nieuw licht. De relatie tot God en tot de naaste zijn niet van elkaar los te maken. Jezus leert ons bidden : “ Vergeef ons onze schulden zoals ook wij hebben vergeven wie ons iets schuldig was ”. Verzoening is gericht op aanvaarding en vergeving van elkaar, zodat geen vervreemding van God, van elkaar en van zichzelf zal ontstaan.

Paulus schrijft aan de gemeente te Rome :” Wees elkaar niets schuldig, behalve liefde, want wie de ander liefheeft, heeft de gehele wet vervuld “.

Doordringt deze liefde de gemeente dan komt er ruimte voor het omgaan met schuldgevoelens, schaamte, mislukkingen en ervaringen van onrecht. Zo is de verzoening een wezenlijk deel in het pastoraat.

6. Voorbeeld waarin pastoraat gewenst is

Gezin B. woont in een stad. De kinderen zijn het huis uit. Na een arbeidzaam leven is broeder B. met pensioen gegaan. Zijn vrouw is na het overlijden van hun zoon een aantal malen ernstig depressief geworden, zodat opname in een psychiatrisch ziekenhuis nodig was. Een ongetrouwde dochter helpt in het huishouden. Op huisbezoek gaat het vaak over de zekerheid van het geloof. Zuster B. tobt daar erg mee. Er komen niet veel gemeenteleden op bezoek, want zuster B. kan de drukte niet goed aan. Het is begrijpelijk dat in de spaarzame contacten met de gemeente vooral zuster B. veel aandacht ontvangt. Zij is ziek. Zij heeft het moeilijk.

Maar wie vraagt er nu aan broeder B. hoe hij het ervaart om elke dag met deze situatie om te gaan? Hoe is het met de zekerheid van zijn geloof? Wie is bereid om ook eens een dag op zijn vrouw te passen, zodat hij even van de zorg ontslagen is? Bij wie kan de ongetrouwde dochter terecht met haar zorg over haar ouders?

Pastoraat in de gemeente dient breder te zijn dan alleen de hulp aan de pastorale zorgvrager, ook de mantelzorgers, veelal familieleden, dienen niet aan onze aandacht te ontsnappen.

7. Wat is de goede attitude in het pastoraat

Pastoraat is veel meer en dieper dan wat medemenselijkheid. Wie pastoraal werk verricht is een schaap met het hart van een herder. Dat betekent dat je als een schaap de goede herder Jezus Christus volgt en met de gezindheid van Jezus in je hart de ander tegemoet treedt.

Kenmerken van die gezindheid zijn onder andere : dienst aan God, de minste willen zijn, het belang van de ander op het oog willen hebben. Dat betekent dat een goede attitude of wel de grondhouding ook in de pastorale gesprekken in de praktijk gebracht moet worden. Het gaat dan om de bereidheid naast de ander te gaan staan en hem te aanvaarden zoals hij is. Dat is nog geen goedkeuring van alles wat de ander doet, maar het is een aanvaarding en geen afwijzing van wie de ander is. Aanvaarding van de ander

zoals hij is, wil ook niet op voorhand zeggen dat de ander altijd moet blijven zoals hij nu is. Het gaat erom de ander op te zoeken waar hij zich op dat moment bevindt.

We hebben gelezen wat Johannes schrijft over de ontmoeting van Jezus met een Samaritaanse vrouw. Jezus knoopt aan waar de vrouw mee bezig is, waar ze zich op dat moment ook bevond. En gaandeweg ontstaat er een gesprek. De hoofdpunten van dat pastorale gesprek hebben we gelezen. Het is niet mijn bedoeling daarop verder in te gaan.

Luisteren is een van de belangrijkste instrumenten in het pastoraat. Goed luisteren kost veel energie. Alle aandacht wordt aan de ander gegeven om te verstaan wat hij zegt en bedoelt. Om te kunnen luisteren is een zekere rust nodig. Een houding van rust laat zien dat iemand er echt voor gaat zitten om te horen wat de ander te vertellen heeft.

In de nieuwe berijming van Psalm 116 : 1 wordt de pastorale omgang van God de Vader met zijn kind zo treffend omschreven.

“ God heb ik lief, want die getrouwe Heer nam toen ik riep, met toegenegen oren mijn woorden aan “. God had hem al lief, maar daar kwam hij achter toen hij God nodig had. De band met werd inniger toen God, als zijn hemelse Vader met toegenegen oren luisterde naar het levensverhaal van zijn kind. En God nam zijn woorden aan, dat wil zeggen dat God hem wil bijstaan.

En zo mogen ook wij de ander benaderen. En als je je beide oren neigt naar de ander, dan kijk je niet langs de ander heen, maar dan ben je voor hem of haar een en al oor. Je ziet de ander aan en bent gespitsd op hem. En neemt zijn woorden serieus.

Het lied gaat verder met : “ Hij zal mij blijven horen en levenslang ben ik niet eenzaam meer ”.

Hij mag in geloof weten dat zijn God altijd bereikbaar is en daardoor weet hij zich niet eenzaam meer. Zo is er een band voor het leven ontstaan en niet alleen voor dit leven.

Zullen wij als beeld dragers van God, ook trouw blijven aan hen die God op onze weg plaatst, hen blijven horen en hen zolang als we kunnen, bijstaan?

God liefhebben bovenal en de ander als jezelf, dat is schaap zijn met het hart van een herder.

Ik wil als slot van mijn inleiding ingaan op een opmerking van Kaïn.

Namelijk, op de vraag van God aan Kaïn, nadat hij zijn broer Abel had gedood, wat er toch met zijn broer was gebeurd.

Het antwoord van Kaïn aan God was : “ Moet ik soms waken over mijn broer!?”

God vraagt ook aan ons of we ogen en oren open hebben voor de ander.

Het zal toch niet zo zijn, dat ook wij het Kaïn nazeggen : “ Moet ik soms waken over mijn broeder of zuster in de gemeente? “.

Ons antwoord als gemeente en als gelovige persoonlijk, zal – volmondig – “ ja “ dienen te zijn.

Discussievragen en een stelling

1. Waarom is volgens u het gesprek tussen Jezus en de Samaritaanse vrouw *wel* of *niet* een goed voorbeeld voor een pastoraal gesprek?
2. Probeer te vertellen wat het herderschap van Christus voor u zelf betekent.
3. Noem verschillen tussen het pastoraat van ambtsdragers en het onderling pastoraat in de gemeente.
4. Draagt volgens u het huisbezoek bij aan de opbouw van het pastorale gemeentezijn? Kunt u voorbeelden noemen?
5. Vindt u dat gemeenteleden voldoende mee doen met het onderling pastoraat door op elkaar betrokken te zijn en dit ook laten blijken?
6. Ziet u zelf mogelijkheden om – meer dan nu het geval is – geborgenheid te bieden aan wie het nodig hebben?
7. Stelling : In een pastorale gemeente komt geen eenzaamheid voor!